

УДК 373.21(73)+373.21(71)

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ОРГАНІЗАЦІЇ ПЕДАГОГІЧНОГО ПРОЦЕСУ В ДОШКІЛЬНИХ УСТАНОВАХ ЗАРУБІЖНИХ УКРАЇНЦІВ У США ТА КАНАДІ

Рудницька-Юрійчук І.Р.

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

У статті розглядаються особливості організації і роботи українських дитячих дошкільних закладів в українській діаспорі США і Канади, що спрямовані на розвиток у дітей національної ідентичності.

Ключові слова: дошкільна освіта, виховання, українська діаспора, діти, національна ідентичність.

Постановка проблеми. Аналіз джерельної бази дослідження засвідчує, що основне завдання світлички (дошкільна група – авт.) в умовах української діаспори полягає в тому, щоб забезпечити дитині фізичний, психічний, духовний та розумовий розвиток [2, с. 3]. Садівничка, вважають діаспорні педагоги, повинна створити такі умови, за яких дитина сама виховується під її опікою. Обов'язки виховника полягають у тому, щоб не пригдувати дитячої ініціативи, а, навпаки, сприяти усім проявам дитячої самостійності. Адже дошкільник у садочку навчається не лише належної поведінки, дотримання культурно-гігієнічних навичок, але й удосконалює свої мисленнєві операції – вчиться правильно думати, спостерігати, міркувати, аналізувати, вправлятися в таких моральних якостях, як терпеливість, справедливість, доброта, добра послуга, почуття обов'язку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить, що матері, особливо ті, які народилися в США і Канаді, і віддають своїх дітей до української світлички, мають неабиякі вимоги до неї. Вони хочуть бачити її на висоті і вимагають усіх формальностей у провадженні садочка та виконанні всіх вимог, які сучасна світличка чи садочок повинні мати, щоб бути виховною установою.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Розглядувана у статті проблема є відносно новою, тому цілісний її аналіз у науковій літературі відсутній. Організацію системи українського національного дошкільня у США та Канаді, а також еволюцію даного процесу частково розглядали у своїх дослідженнях вітчизняні і зарубіжні педагоги-україністи: І. Баєр, А. Богачевська, Л. Голубович, М. Грабко, О. Грабовенська, М. Долішна, О. Климичин, А. Книш, Б. Мончак, М. Пастернакова, І. Пеленська, І. Руснак, Н. Пилипишин-Літепло, Н. Пікас, С. Ципівник, Р. Чумак та ін. Цінуючи результати наукових досліджень вищезазначених науковців, вважаємо за доцільне глибше дослідити, обґрунтувати та проаналізувати теоретичні засади організації педагогічного процесу в дошкільних установах зарубіжних українців у США та Канаді.

Мета статті. Дослідити, обґрунтувати та проаналізувати теоретичні засади організації педагогічного процесу в дошкільних установах зарубіжних українців у США та Канаді.

Виклад основного матеріалу. Оскільки дошкільний заклад – мікросередовище, яке можна по праву назвати дзеркалом усього людського суспільства, де діють такі ж закони існування, життя, а дитина перебуває у цих стінах біль-

шу частину дня, тож і навчається вона через щоденний контакт із товаришами панувати над собою, жити в суспільстві, підкоряючи себе загальноприйнятим законам того середовища, до якого належить.

Щоб утримати спокійний ритм життя дітей у дитячому садку і змалку привчити їх до того, що для кожної справи є свій час, своя пора, слід точно слідувати чергуванню занять, іншими словами – дотримуватись розпорядку дня [2, с. 29]. Звичайно, навіть найкраще складений план не може бути для виховниці «рецептом», від якого вона не має права відступити, та і саме життя іноді вносить свої корективи, висуваючи актуальні, насущні теми, які варто взяти до уваги, не пропустити, або ж навіть більше – включити до змісту заняття, звернувши на них особливу увагу. На думку педагогів української діаспори, «хоч запланований поділ годин для порядку є дуже важливим, та все ж таки програма повинна бути гнучка, щоб було вдосталь часу на особисті почуття дитини. Програма повинна бути складена так, щоб вдоволити всі потреби дитини. Іншими словами, програма мусить бути пристосована до дитини, а не дитина до програми» [3, с. 69].

У такому випадку вихователю варто у своєму щоденному плані роботи зафіксувати причини відхилення від запланованого і мету тієї роботи чи спостереження, що були проведені позапланово. Для прикладу подаємо розпорядок дня у дитячому садку, який пропонувала педагогам-виховникам Марія Пастернакова у своїх методичних вказівках «Зайняття в дитячому садку», що був адресований вихователям дошкільних закладів в українській діаспорі США і Канади. У передмові до розпорядку зазначається, що за необхідності, а також залежно від місцевих умов та індивідуальних властивостей, він може бути дещо змінений [2, с. 30-31].

Зразок розпорядку дня в садочку з 8-годинним часом перебування:

8.00-9.00 збір дітей, індивідуальні розмови, до-
вольні ігри забавками;
9.00-9.05 ранкова руханка (ранкова гімнастика – авт.), дисциплінуючі вправи;
9.05-10.00 миття рук, молитва, сніданок;
10.00-10.30 нове заняття чи заняття на повторення вивченого матеріалу;
10.30-12.00 одягання дітей, прогулянка, рухливі ігри на свіжому повітрі, повернення в садочок;
12.00-12.30 роздягання, миття рук;
12.30-13.00 обід;
13.00-15.00 денний сон;
15-15.30 довольні ігри;

15.30-16.00 молитва, повернення додому.

Зразок розпорядку дня в садочку з 10-годинним часом перебування:

8.00-9.00 збір дітей;

9.00-9.05 ранкова руханка, дисциплінуючі вправи;

9.05-10.00 миття рук, молитва, сніданок;

10.00-10.30 нове (устійнене) заняття;

10.30-12.00 одягання дітей, прогулянка, рухливі ігри на вільному повітрі, повернення з прогулянки;

12.00-12.30 роздягання, миття рук;

12.30-13.00 обід;

13.00-15.00 денний сон;

15.00-15.30 довільні настільні ігри;

15.30-16.00 нове (устійнене) заняття;

16.00-16.45 миття рук, підвечірок;

16.45-17.30 довільні рухливі ігри на вільному повітрі;

17.30-18.00 молитва, повернення дітей додому.

Ще один орієнтовний розпорядок дня в садочку з 3-4-годинним часом перебування пропонує Ярина Грабовенська-Телепко у Збірнику матеріалів для курсу Працівників Дошкілля, що проводився з метою підготовки педагогічних кадрів для українських дитячих садків в українській діаспорі США і Канади. У передмові до розпорядку зазначається, що за необхідності, а також залежно від місцевих умов та індивідуальних властивостей, він може бути в чомусь змінений:

8.30-9.00 прихід дітей, перевірка здоров'я педагогом чи медичною сестрою;

9.00-10.00 планові заняття в малих групах з використанням матеріалів і приладдя, які допомагають дитині розвиватися фізично, розумово і суспільно (забава на дворі);

10.00-10.30 сніданок – сік, тістечка, миття рук, відвідання лазнички (туалет – авт.), відпочинок (казка);

10.30-11.30 планові заняття – можуть продовжуватись початі зранку, або нові. Заняття тепер повинні бути спокійніші;

11.30-12.00 умивання, лазничка, самостійне вдягання і відхід додому [3, с. 69].

Діти, які відвідують садочки української діаспори США та Канади, мають велику свободу у виборі занять. Проте організатори українського дошкілля все ж таки рекомендують ранкові години у цілоденному садочку присвятити заняттям, що вимагають великої концентрації уваги, а в післяобідній час вихователі займають дітей ручними заняттями та фізичними вправами. Крім того, перед відходом додому вихованці мають можливість брати участь у довільних іграх зі своїми однолітками.

Необхідно зазначити, що вихователі українського дошкілля в США та Канаді цілком законно надають великої уваги іграшкам, адже це незмінний супутник дитинства. Власне, не можна навіть уявити собі заняття у садочку без відповідного виховного приладдя, дидактичних матеріалів, іграшок.

Тож, проводячи консультації для батьків, українські педагоги-вихователі особливо наголошують на тому незаперечному факті, що іграшка – це не просто річ, якою дитина грається, це невідступний товариш раннього дитинства, з яким вона, граючись, розвивається. Іграшка по-

трібна всім дітям у світі, дітям усіх народів, незалежно на якому – нижчому чи вищому – ступені культури вони знаходяться, в однаковій мірі дітям багатих чи бідних батьків. І хоча дорослою іноді здається, що дитина, граючись, власне нічого не робить, то це, на їх думку, цілком хибний погляд. Іграшка навіть у руках найменшої дитини має своє значення, бо вже тоді вона розвиває органи відчуття, а далі збуджує зацікавлення навколишнім світом, вільно готує дитину до життя, і немає в тому перебільшення, коли кажуть, що від іграшок, якими грається дитина в ранньому віці, великою мірою залежить її майбутній характер, уподобання і навички. Іграшка спроможна легко й непомітно збудити дитячу ініціативу й фантазію, може створити багато нових і цікавих ситуацій, вона надає сильні поштовхи до логічного мислення й винахідливості.

Одначе свою величезну виховну роль, як переконують вихователі дошкілля, іграшка виконує тільки тоді, коли вона відповідає гігієнічним і педагогічним вимогам, коли дітям подаються такі забавки, які змушують їх напружувати сили, навчають перемагати труднощі.

Вибираючи дітям іграшки, треба передусім звернути увагу, чи вони посилюють духовні і фізичні функції на різних ступенях розвитку дитини. Посилаючись на настанови Ф. Фребеля, спеціалісти у справі українського дошкілля переконують: «Кожна дитина не повинна мати ніякого іншого прямування як те, щоб на кожному ступені свого розвитку в цілості бути тим, чого той ступінь вимагає» [1, с. 36].

Вихователі доводять, що у сучасному світі діти мають у своєму розпорядженні безліч іграшок фабричного виготовлення, велика кількість яких, одначе, здебільшого не виконує свого завдання, а інколи навіть завдає шкоди дітям. З цієї причини лєвова частка дидактичного матеріалу в українському дитячому садку в діаспорі складається з т.зв. «educational toys» (едюкейшинел тойс), спеціально дібраних забавок, іграшок, велика частина з яких виготовлена власноруч самою садівничкою із звичайних предметів щоденного вжитку. Від виховника залежатиме, як діти тим матеріалом будуть користуватися. Адже, як зазначає Б. Мончак, «не матеріал творить методу, а підхід і второпність виховника до орудування матеріалом роблять його вартісним» [1, с. 36].

Педагогам, які працюють з дітьми дошкільного віку, відомий той факт, що доля іграшки в руках дитини залежить від враження, яке вона викликає своєю першою появою, і від умінь педагога вірно подати її дитині. Вихователі українського дошкілля у США і Канаді підкреслюють, що деякі іграшки потребують пояснення, тому вони використовують тему ознайомлення з новою іграшкою та її особливостями як основну в бесіді, або ж як частину заняття. Такий детальний опис сується переважно механічних іграшок. Водночас іграшка виконує роль найбільш вдалого сюрпризного моменту на занятті. «Буває і таке, що діти найдуть в ігровій шафці «несподіванку» – нову іграшку і тоді виявляють найбільше втіхи, – підкреслює М. Пастернакова. – До іграшки, яка попала до них якимсь чудним способом, вони виявляють особливе зацікавлення і радо розгортають із нею самостійну творчу гру» [2, с. 74].

Надаючи рекомендації батькам щодо розвитку їх дітей, виховники звертають передусім увагу на те, що діти мають надто велику кількість іграшок, «...цілі кімнати заставлені іграшками, вигадливими дарунками батьків, знайомих, приятелів, які з різних нагод, не замислюючись, обдаровують дітей» [2, с. 74]. Однак час від часу необхідно замінювати забавки, якими дитина тривалий час користувалася під час ігор, іншими, або ж чимось їх доповнювати – це дасть можливість дитині розширити та змінити ігрові сюжети, збагачувати себе новими знаннями, уміннями, отримати радість.

Дошкільний вік, на думку педагогів діаспори, це вік «touché-a-tout», тобто час особистого експерименту, коли дитина сама відкриває довколишній світ, «розвиває свої змисли». Активно відбувається сенсорний розвиток дошкільника: активно протікає збагачення і впорядкування чуттєвого досвіду дитини, оволодіння специфічними формами сприймання і мислення, бурхливий розвиток уяви, формування довільної уваги і пам'яті. Пізнання дитиною навколишнього світу за допомогою відчуттів і сприймання створює необхідні передумови для виникнення складніших пізнавальних процесів (мислення, пам'ять, уява). Розвинена сенсорика – основа для вдосконалення практичної діяльності дитини. Зміни в організмі малюка відбуваються не самотійно, а в результаті оволодіння дошкільником новими діями сприймання, спрямованими на обстеження предметів і явищ дійсності, їх різноманітних властивостей і відношень. У середині дошкільного віку в дитини виникає бажання розібратися у формах, порівняти, у чому їх схожість і відмінність із відомими їй предметами [1, с. 36].

Що ж стосується самого навчально-виховного приладдя, то організатори дошкільля наголошують на тому, що не варто намагатися мати багато речей, але треба докласти максимум зу-

силь, щоб увесь матеріал був у бездоганному стані. Іграшки чи матеріали потрібно підбирати, орієнтуючись на розміри приміщення та вікові можливості вихованців: чим менша дитина, тим більшого розміру повинні бути використовувані нею матеріали, наприклад олівці, крейда, папір для робіт із зображувальної діяльності, весь будівельний матеріал «колосальних розмірів». До найуживаніших матеріалів та приладдя, доцільних для використання у садочку, рекомендується мати: творчі матеріали: фарби, клей, пластилін; матеріали до драматизації: костюми, декорації, різноманітна фурнітура до лялькового театру; різноманітний будівельний матеріал: бруски, коробки для ігор з водою; глина, тісто, пісок; машини і авто різних розмірів та призначення; столярські набори; гімнастичне спорядження; ляльковий куток; книжки; рослини, звірятка – живий куточок [1, с. 36].

У науково-педагогічних працях і методичних рекомендаціях для працівників дитячих дошкільних закладів наголошується, що все життя малої дитини – це гра [3, с. 70]. За допомогою гри дитина пізнає весь навколишній світ, розвивається фізично, розумово, суспільно. Гра для дитини така ж важлива, як праця для дорослої людини. Тому в садочку дитина повинна мати змогу вибирати собі гру і таке заняття, яке її найбільше зацікавить. Роль вихователя тут полягає у тому, щоб запропонувати своєму вихованцю деякі заняття, але ні в якому випадку не примушувати дитину брати участь у тій грі чи занятті, якими вона не бажає займатись.

Висновки і пропозиції. Аналіз діяльності українських дошкільних установ Канади й США дає підстави стверджувати, що своїм змістом, принципами і теоретичними засадами вони сприяють не тільки загальному розвитку особистості дитини, а й закладають основи національно-духовного життя в умовах етнічної спільноти

Список літератури:

1. Мончак Б. Вимоги програми садків. Збірник доповідей на сесії для справ українського дошкільля / Богдана Мончак. – Торонто, 1965. – 92 с.
2. Пастернакова М. Зайняття в дитячому садку / Марія Пастернакова. – Об'єднання українських педагогів Канади – Торонто, 1959. – 80 с.
3. Збірник матеріалів Курсу Працівників Дошкільля. Зошит 1. – Нью-Йорк-Філадельфія, 1966. – 91 с.

Рудницкая-Юрийчук И.Р.

Черновицкий национальный университет имени Юрия Федьковича

ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ОРГАНИЗАЦИИ ПЕДАГОГИЧЕСКОГО ПРОЦЕССА В ДОШКОЛЬНЫХ УЧРЕЖДЕНИЯХ ЗАРУБЕЖНЫХ УКРАИНЦЕВ В США И КАНАДЕ

Аннотация

В статье рассматриваются особенности организации и работы украинских детских дошкольных учреждений в украинской диаспоре США и Канады, направленные на развитие у детей национальной идентичности.

Ключевые слова: дошкольное образование, воспитание, украинская диаспора, дети, национальная идентичность.

Rudnytska-Yuriychuk I.R.

Chernivtsi Yuriy Fedkovych National University

THEORETICAL BASIS OF EDUCATIONAL PROCESS IN PRESCHOOL OF FOREIGN UKRAINIANS IN THE USA AND CANADA

Summary

The article discusses the peculiarities of organization and work of Ukrainian preschools in the Ukrainian diaspora in Canada and U.S., which aim to develop children's national identity.

Keywords: preschool education, education, Ukrainian diaspora, children, national identity.